

Vážení kolegovia a kolegyně,

archivárov si slovenská verejnosť zvyčajne mylí s knihovníkmi, pretože sa im obe inštitúcie laicky zdajú veľmi podobné. Asi len málokto archívár ešte nedostal otázku typu, a čo za staré knihy máte v tom Vašom archíve? Niektorým sa zase pletieme s archeológmi, načo zvykne zväzdať neposedný jazyk a dve podobné slová. Tu by som sa rád pristavil. Podobnosť oboch povolání je totiž podľa môjho názoru omnoho hlbšia. Ich vykonávanie totiž vyžaduje okrem odborných predpokladov aj veľkú dávku poctivosti a zodpovednosti. Ak archeológ vykope sondu, jej priestor sa zároveň výskumom aj zničí. Ide o nezvratný proces, priestor sa preto dôkladne preskúma, zakreslí a nafotí, nálezy označia, zabalia a neskôr zreštaurujú. Ak archívár spracuje fond, vykoná pred tým množstvo krokov, ktoré sú nezvratné úplne rovnako. Vnútorne skartuje, usporadúva, identifikuje pravé a nepravé priorá, vytvára čo možno najhodnotnejšiu štruktúru. Ak pritom naruší pôvodné väzby, snaží sa ich nahradiť väzbami novými, ešte kvalitnejšími.

U archeológov sa spomínaná zodpovednosť prejavuje tým, že na vedenie archeologického výskumu musíte mať zo zákona okrem povinného vzdelania v odbore aj osobitné odborné oprávnenie. Získanie oprávnenia vyžaduje napríklad niekoľkoročnú prax a splnenie ďalších predpokladov. Na konkrétny výskum je potrebné získať povolenie a po ukončení predložiť nálezovú správu. Archivári dnes prepirajú úplne opačným smerom a znižujú latku. Parlament práve schválil novelu zákona o archívoch a registratúrach. Tá ešte širšie otvára dvere našich archívov vo svojich odboroch neúspešným absolventom andragogiky, estetiky, filozofie, sociológie, špeciálnej pedagogiky a množstva podobných **príbuzných** humanitných odborov. Dáva im do rúk časť nášho kultúrneho dedičstva, na ktorého správu im chýbajú základné predpoklady. Výsledkom bude podľa môjho názoru spúšť. Dovolím si krátko zacitovať z úvodu jednej archívnej pomôcky takéhoto v úvodzovkách odborníka: „...Z hľadiska využiteľnosti..., prípadne pre bádateľské účely, nemá spracovaný fond žiadnu hodnotu...“.

Neviem prečo je to tak. Možno to však súvisí s najväčším rozdielom, ktorý medzi týmito dvomi povolániami vidím v poslednom období. Archeológovia vedia výsledky svojej práce verejnosti omnoho lepšie *predať*. Sú v novinách, pred televíznymi kamerami - oprávnene hrdí na svoje úspechy. Možno i preto doteraz nikoho nenapadlo, že by archeologický výskum mohli kvalifikovane robiť aj archivári, či pedagógovia. Prinajlepšom by nasledovalo ťukanie po čele a veľavýznamné úškry. Archivári naopak zachovávajú *silentium* a spolu s plodmi ich vedeckej práce - spracovanými a na štúdium sprístupnenými archívnymi fondmi, inventármi a katalógmi zostávajú neznámymi hrdinami. Sú vďačným a zle plateným sústom pre vládnych plánovačov, ktorí zvnútra archív nikdy v živote nevideli, rôznych prospechárov a vykrádačov. Áno, výsledky práce archeológov sú nepochybne na pohľad zaujímavejšie. Spracúvanie archívnych fondov je však pre poznanie dejín práve tak významné ako archeologické výskumy. Aj preto by sa slovenskí archivári mali už konečne pobiť o svoje miesto pod slnkom a nečakať pasívne na údery a kopance, ktoré toto naše krásne povolanie posielajú ku dnu.

PS: Vláda pred niekoľkými týždňami schválila 1 miliardu korún na dostavbu Slovenskej národnej galérie. Nie je to v porovnaní s osudom plánovanej novej budovy pre AMB podobný príbeh?

Radoslav Ragač, Archív ÚPN

Archívne spoločnosti krajín V4 deklarovali svoju ochotu spolupracovať

6. marec 2007 sa zapísal do novodobej histórie archívnych spoločností Slovenska, Česka, Maďarska a Poľska na stretnutí v Štátnom archíve v Levoči, pobočka Poprad. V tento deň sa stretli predstavitelia spomenutých spoločností – za slovenskú stranu predsedníčka SSA Zuzana Kollárová a členovia výboru Veronika Nováková, Jozef Hanus, Lucia Krchnáková, za českú – predseda spoločnosti Daniel Doležal, maďarskú – predseda spoločnosti László Szögi a za poľskú – viceprezident spoločnosti Jan Macholak, predsedníčka sekcie pre archívy akadémie vied Hanna Krajewska a členovia spoločnosti Maciej Jasiński a Dariusz Dobrowolski, aby jasne nielen deklarovali ochotu užšej spolupráce v rámci štátov V4, ale zároveň, aby si vymenili svoje doterajšie poznatky o činnosti v archívnych spoločnostiach a v archívnictve tej ktorej krajiny a aby načrtli ďalšie možnosti spolupráce.

Úvodné rokovanie sa nieslo v znamení zoznamovania sa a informácií o činnosti tej ktorej spoločnosti. Zástupcovia sa navzájom informovali o kalendáriu jednotlivých podujatí a prisľúbili si, že termíny podujatí budú navzájom konzultovať a koordinovať a že sa budú zúčastňovať na stretnutiach a konferenciách susedných krajín. Informácie si budú vymieňať prostredníctvom každoročného stretnutia v užšom kruhu, internetu, publikácií a pod. Dôležitým bodom bolo rokovanie o formálnosti, resp. neformálnosti združenia V4. Dohodli sa, že spočiatku skupina spoločností

archivárov V4 bude vystupovať ako neformálne združenie s neskoršou ambíciou formálneho zastrešenia. Medzi účastníkmi padli aj návrhy na rozšírenie združenia na ostatné krajiny v rámci novoprijatých členov EÚ. Tento návrh neprijala väčšina, keďže aj súčasná spolupráca je v úplných začiatkoch. V prípade rozbehnutia spoločných aktivít a záujmu spomenutých krajín, všetci zástupcovia spomenutých spoločností podporili túto myšlienku. Nasledovnú diskusiu zhrnuli prítomní do nasledovnej deklarácie:

Deklarácia
zo spoločného stretnutia zástupcov archívnych spoločností
Českej republiky, Maďarska, Poľska a Slovenska,
ktoré sa uskutočnilo dňa 6. 3. 2007 v Poprade

Zúčastnení zástupcovia archívnych spoločností vyjadrili snahu a potrebu spolupráce v oblasti archívnictva a pomocných vied historických pri sprístupňovaní a ochrane kultúrneho dedičstva a výmeny skúseností z jednotlivých krajín.

Za účelom plnenia týchto úloh:

- 1) zástupcovia spoločností sa každoročne stretnú v inej hostiteľskej krajine za účelom koordinácie aktivít, kde budú špecifikovať spoločné akcie na príslušný rok;
- 2) zároveň sa bude každý štvrtý rok konať spoločná konferencia v niektorej krajine na vopred dohodnutú tému;
- 3) zúčastnené krajiny deklarujú spoločnú snahu o propagáciu týchto spoločných aktivít na medzinárodných fórach;
- 4) budú sa snažiť o prezentáciu kultúrneho dedičstva v jednotlivých krajinách formou výstav a iných prezentácií;
- 5) budú hľadať možnosti finančných zdrojov na financovanie spoločných aktivít v dohodnutých oblastiach;
- 6) budú využívať časopisy a webové stránky jednotlivých spoločností na informovanie o spoločných aktivitách, ako aj automatické rozosielanie relevantných informácií elektronickou poštou;
- 7) budú hľadať možnosti uzatvorenia spoločnej, ako aj bilaterálnych dohôd o spolupráci v písomnej forme;
- 8) budú hľadať možnosti rozšírenia spolupráce v oblasti ochrany, konzervovania, reštaurovania a digitalizácie archívnych dokumentov;
- 9) budú hľadať možnosti rozšírenia vzdelávacích programov v oblasti archívnictva a pomocných vied historických;
- 10) budú informovať Medzinárodnú radu archívov o spoločných aktivitách.

Treba pripomenúť, že stretnutie sa konalo na podnet predsedníčky SSA Zuzany Kollárovej a predsedníčky sekcie pre archívy akadémii vied Hanny Krajewskej. Ostatní partneri podnet uvítali, ba dokonca hovorili o mimoriadnej potrebe takejto spolupráce. Mala by byť akousi možnosťou reprezentácie našich archívov a archívnych spoločností v západnej Európe a vo svete. Výsledkom akejkoľvek spolupráce našich krajín a archívnych spoločností je maximálna ochrana nášho kultúrneho historického písomného dedičstva a zmena postavenia archivára, ochrancu týchto hodnôt v spoločnosti. Deklarácia a samotné stretnutie sa tešilo veľkej pozornosti médií na slovenskej a regionálnej úrovni.

Popradské archivárky pod vedením Boženy Malovcovej, vytvorili priaznivé hostiteľské prostredie, previedli hostí historickou Spišskou Sobotou. Spolu navštívili Kostol sv. Juraja, kde im učiteľ Katedry archívnictva Prešovskej univerzity Ján Endrödi pripravil malý organový koncert. Počas večerného posedenia odznelo množstvo ďalších podnetov na spoluprácu a rozhovorom nebolo konca-kraja. Nečudo, že na druhý deň ráno sa účastníci tohto vážneho rokovania len veľmi ťažko lúčili. Predseda Českej archívnej spoločnosti Daniel Doležal ponúkol ako miesto nového jarného stretnutia Štátny okresný archív v Příbrami.

Zuzana Kollárová, predsedníčka SSA

VÝBOR(N)OVINY

Zápisnica

Zo zasadnutia výboru Spoločnosti slovenských archivárov,

14. 12. 2006

- Program:**
1. Otvorenie
 2. XI. Archívne dni v Žiline
 3. FÓRUM ARCHIVÁROV
 4. Webové stránky SSA
 5. Novelizácia zákona č. 395/2002 Z. z. o archívoch a registratúrach
 6. Rôzne

Zasadnutie výboru otvorila predsedníčka Zuzana Kollárová. Prvým závažným bodom programu, ktorý výbor riešil, bol návrh novely zákona č. 395/2002 Z. z. o archívoch a registratúrach a o doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 515/2003 Z. z. Vzhľadom na to, že predloženej novele nepredchádzal štandardný postup pripomienkovania v archívoch, a prebehlo až medzirezortné pripomienkové konanie, výbor Spoločnosti slovenských archivárov sa uzniesol na tom, že využije svoje legislatívne právo a vznesie pozmeňujúce návrhy k novelizácii zákona č. 395/2002 Z. z. o archívoch a registratúrach a zašle ich do Národnej rady SR.

Ďalším bodom programu bolo organizačné zabezpečovanie XI. archívnych dní, ktoré sa uskutočnia v dňoch 23. – 25. mája 2007 v Žiline. Výbor odsúhlasil ústrednú tému XI. archívnych dní: **Archívy 21. storočia - sprístupňovanie archívnych fondov a nové technológie.**

Ďalej sa zaoberal prípravou nového čísla FÓRA ARCHIVÁROV a rokoval o vybavovaní registrácie FÓRA ARCHIVÁROV v Národnej agentúre ISSN (International Standard Serial Number). Ďalším bodom programu bol vzhľad a koncepcia webovej stránky SSA – archivar.sk.

V bode rôzne Z. Kollárová informovala výbor o pripravovanom prvom stretnutí zástupcov archívnych spoločností Slovenska, Česka, Maďarska a Poľska v Poprade s cieľom nadviazať spoluprácu. Výbor odsúhlasil príspevok v hodnote 3000,-Sk na výdavky pre hostí zo zahraničia, príspevok v hodnote 3953,-Sk na letenku pre R. Ragača do Francúzska, ktorý zastupoval aktívne SSA na akcii Courants 2006.

Zapísala:

Elena Machajdíková, tajomníčka SSA

Zápisnica

Zo zasadnutia výboru Spoločnosti slovenských archivárov, 8. 2. 2007

- Program:**
1. Otvorenie
 2. Stretnutie zástupcov archívnych spoločností Slovenska, Česka, Maďarska a Poľska v Poprade, 6. marca 2007
 3. Novelizácia zákona 395/2002 Z. z. o archívoch a registratúrach
 4. XI. Archívne dni v Žiline
 5. FÓRUM ARCHIVÁROV
 6. Webové stránky SSA
 7. Hospodárenie
 8. Rôzne

Zasadnutie otvorila predsedníčka Zuzana Kollárová. Členov výboru informovala o organizačnom zabezpečení pripravovaného stretnutia zástupcov archívnych spoločností Slovenska, Česka, Poľska a Maďarska, ktoré sa uskutoční v Poprade v dňoch 5. - 6. marca 2007. Predložila preklad návrhu maďarských archivárov na zmluvu o spolupráci, ktorý výbor prerokoval a navrhol jeho úpravu.

Výbor SSA sa na predchádzajúcej schôdzi uzniesol pripraviť a zaslať pozmeňujúce návrhy k novelizácii zákona 395/2002 Z. z. o archívoch a registratúrach a o doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 515/2003 Z. z. do Národnej rady SR. Členovia výboru sa oboznámili aj s vystúpením ministra vnútra JUDr. R. Kaliňáka pri prvom čítaní zákona. Závery z vystúpenia sa dotkli aj odbornej úrovne archivárov, preto sa výbor jednohlasne uzniesol na ďalšom vznesení pozmeňujúcich návrhov, ktoré sa týkali:

1. Nahradenia pomenovania archívov štátnych rozpočtových organizácií a štátnych príspevkových organizácií súhrnným pojmom „**špecializované verejné archívy**“, ktoré lepšie vyjadruje osobitný charakter archívov najvýznamnejších inštitúcií s celoslovenskou pôsobnosťou v oblastiach vedy, kultúry a štátnej správy SR; tento termín schválila Vedecká archívna rada v roku 2004 a v praxi je zaužívaný.
2. Pozmeňovací návrh ďalej sledoval možnosť ponechať doterajšie znenie zákona o archívoch a registratúrach, a aby z pôsobnosti zákona o archívoch a registratúrach nebola vyňatá **Slovenská informačná služba a Vojenské spravodajstvo**; zákon má za účel ochranu všetkých archívnych dokumentov bez výnimky.
3. Kvalifikovanej funkcie archivára; návrh SSA sledoval ochranu odborných predpokladov pre výkon funkcie archivára a žiadal, aby citácia zákona 395/2002 Z. Z. v 6 ods. 3 písm. b) bode 1 ostala nezmenená, t. j. „**úlohy archívu plní aspoň jedna osoba s vysokoškolským vzdelaním v študijnom odbore archívnictvo a pomocné vedy historické**“. Doteraz platné ustanovenie nebráni, aby v archívoch pracovali aj ľudia s príbuzným vzdelaním, zdôrazňuje sa len to, aby v každom archíve bol aspoň jeden absolvent vysokoškolského štúdia odboru „archívnictvo a pomocné vedy historické“.

4. Zosúladenia „de facto“ s existujúcou skutočnosťou, že **archív je vedecko-odborným pracoviskom**, ktoré preberá, eviduje, ochraňuje, sprístupňuje, odborne a vedecky spracúva archívne dokumenty.
5. Zabezpečenia výkonu správy registratúry kvalifikovanými kádrami s príslušným odborným vzdelaním.

Ďalšie pozmeňujúce návrhy sa týkali registratúry

6. Evidencie záznamov: z praxe vieme, že citácia: „*evidovať záznamy, ktoré vznikli z jeho činnosti a došlé záznamy,*“ by mohla viesť k nesprávnemu výkladu a **pôvodcovia by nevytvárali spisy**.
7. Povinnosti pôvodcov vypracovávať registratúrne poriadky a plány, ako aj spôsobu schvaľovania návrhov pôvodcov na vyradovanie „*registratúrnych záznamov bez trvalej dokumentárnej hodnoty, ak mu rozhodnutie podľa odseku 1 nebolo oznámené do 60 dní od predloženia návrhu na vyradenie.*“ Takáto forma by mohla viesť k vyradovaniu záznamov bez súhlasu štátnych orgánov.

Ďalším bodom programu bolo organizačné zabezpečenie pripravovaných XI. archívnych dní v Žiline. Výbor prejednával štruktúru nového čísla FÓRA ARCHIVÁROV a naplnenie webovej stránky SSA. V bode rôzne sa prerokovávalo hospodárenie SSA za rok 2006, výbor odsúhlasil zabezpečenie prezentačnej pečiatky na evidenciu záznamov a zaslanie ročného výkazu o periodickej tlači za rok 2006. Členovia výboru odsúhlasili účasť Z. Kollárovej na konferencii v Toruni v dňoch 20. - 21. 4. 2007 na tému archívna legislatíva.

Výbor odsúhlasil prijatie nových členiek, Mgr. Martu Stachovú z Bratislavy a Evu Vrlákovú zo ŠA Bytča, pobočka Dolný Kubín.

Zapísala:

Elena Machajdíková, tajomníčka SSA

Z DOMOVA A ZO SVĚTA

XXVII. medzinárodný kongres genealogických a heraldických vied

V dňoch 21.–26. augusta 2006 sa v škótskom prímorskom meste St. Andrews uskutočnil XXVII. Kongres genealogických a heraldických vied. Záštitu nad týmto nielen odborným, ale nepochybne aj špičkovým spoločenským podujatím prevzala jej kráľovská výsosť princezná Anna, ktorá sa osobne zúčastnila úvodného ceremoniálu a predniesla na ňom pozdravný prejav. Spolu s ňou sa úvodného ceremoniálu zúčastnili najvyšší hodnostári univerzity St. Andrews, rektor a kancelár, starosta mesta (predseda mestskej rady v St. Andrews), arcibiskup St. Andrews a Edinburghu a spolu s ním aj edinburský biskup, najvyšší predstavitelia Škótskej cirkvi, predstavitelia regiónu Fife a ďalší vysokí hodnostári štátu a cirkvi.

Hlavnou témou kongresu boli *Mýty a propaganda v heraldike a genealógii*. Spolu odznelo 55 vystúpení a zúčastnilo sa ho vyše 300 heraldikov a genealógov z celého sveta, zo Slovenska s finančnou podporou našej spoločnosti Ladislav Vrtel, hlavný štátny radca pre heraldickú tvorbu a tiež Igor Tinka, tajomník Heraldického klubu.

Odbornými gestormi kongresu boli Škótska heraldická spoločnosť (The Heraldry Society of Scotland), Škótska genealogická spoločnosť (The Scottish Genealogy Society), Univerzita v St. Andrews (The University of St. Andrews) a škótsky heraldský úrad - Dvor Lorda Lyona (The Court of the Lord Lyon). Slovenská účasť na kongrese bola o to významnejšia, že po kanadskom Quebecu r. 2008, ktorý bude hosťiteľom XXVIII. kongresu by sa organizátorom XXIX. kongresu genealogických a heraldických vied v r. 2010 malo stať Slovensko. Stály kongresový výbor (Bureau permanent des congrés internationaux des sciences généalogiques et héraldiques) k takémuto rozhodnutiu viedli výsledky slovenskej súčasnej heraldiky, najmä jej komplexnosť, zahŕňajúca nielen súčasnú mestskú a obecnú heraldiku, ale aj súčasnú rodinnú heraldiku, existencia štátneho heraldického registra, systémové riešenie vlajkovej tvorby a štúdium heraldiky na univerzitách, čo nie je vo všetkých štátoch bežné. Stály výbor považuje slovenské aktivity v týchto oblastiach za príkladné, čo je pre Slovensko na jednej strane vyznamenaním, na druhej strane záväzkom ako organizátorov XXIX. kongresu.

V rámci kongresu sa uskutočnili zasadnutia medzinárodných genealogických a heraldických organizácií - mimoriadne valné zhromaždenie Medzinárodnej konfederácie genealogických a heraldických spoločností (Confédération internationale de généalogie et héraldique - CIGH), na ktoré potom nadviazalo jej pravidelné valné zhromaždenie. Jedným z bodov rokovania bolo ukončenie členstva CIGH v Medzinárodnom výbore pre spoločenské vedy pri UNESCO (International Social Science Council - CISS), pretože dlhodobo neprinášalo konfederácii genealogických a heraldických spoločností (CIGH) žiadny úžitok a zbytočne odčerpávalo finančné prostriedky z pokladnice konfederácie. Valné zhromaždenie predložený návrh prijalo, podobne ako Marockú genealogickú federáciu a Bulharskú genealogickú spoločnosť „Rodoznanie“ za člena konfederácie (CIGH).

konfederácie (CIGH).

Dňa 22. augusta 2006 sa uskutočnilo v priestoroch Univerzity v St. Andrews výročné valné zhromaždenie Medzinárodnej heraldickej akadémie (AIH). Zúčastnil sa ho člen akadémie PhDr. Ladislav Vrtel, AIH, ktorý tu na základe písomného splnomocnenia disponoval tiež hlasmi ďalších dvoch akademikov zo Slovenska prof. Jozefa Nováka, DrSc., AIH, a Ing. Zdenka G. Alexyho, AIH. Oficiálny program pozostával z úvodného preja-

vu prezidenta, správy generálneho sekretára, správy pokladníka, správy knihovníka, prijatia nových asociovaných členov, menovanie nových akademikov a voľba prezidenta a ďalších funkcionárov akadémie.

Kongres v St. Andrews bol pre Slovensko dôležitý ešte z jedného dôvodu. Už na XXII. kongrese v kanadskej Ottawe r. 1996 sa zrodila myšlienka stretnutia štátnych heraldov, či už sa oficiálne nazývali heraldmi alebo vykonávali funkciu herolda. Do kruhu heraldov bol vtedy pozvaný aj Ladislav Vrtel, štátny radca pre heraldickú tvorbu Ministerstva vnútra SR. Okrem vzájomného spoznania sa bola odbornou témou vte-

dajšieho stretnutia problematika tvorby súčasných rodových občianskych erbov a výsledky stretnutia boli v konečnom dôsledku impulzom pre konštituovanie Heraldického kolégia (založeného 19. januára 1997), odborného poradného orgánu Ministerstva vnútra SR pre otázky súčasnej rodovej občianskej heraldiky na Slovensku. Heraldické kolégium podľa svojich stanov ustanovuje herolda Slovensko (ide o meno, ako sme boli informovaní, preto tento tvar – pozn. red.), prípadne ďalších heroldov, ktorí pôsobia spolu s ním. Od kongresu v Ottawe sa heroldi pravidelne stretávali na každom kongrese heraldických a genealogických vied. Organizátori kongresu v St. Andrews sa však rozhodli dať tunajšiemu stretnutiu osobitný rozmer a vyzvali všetkých heroldov, aby obnovili tradičné formálne znaky svojho úradu - tabard a žezlo a aby ich prezentovali pri úvodnom ceremonáli v prítomnosti jej kráľovskej výsosti princeznej Anny. Táto udalosť sa mala stať impulzom na všeobecné obnovenie formálnych atribútov funkcie herolda a na jeho zviditeľnenie ako súčasť európskej heraldickej tradície. Výsledkom bolo stretnutie 24 heroldov a persevantov z Anglicka, Belgicka, Dánska, Írska, Južnej Afriky, Kanady, Nórska, Ruska, Slovenska, Škótska a Švédska a tiež heroldov štyroch najvýznamnejších škótskych klanov. Osobitným hosťom heroldov bol škótsky Kráľ heroldov Lord Lyon, pán Robin Blair (Lord Lyon King of Arms). V žiadnom inom štáte nie sú kompetencie herolda také veľké, ako práve v Škótsku. Lord Lyon je oficiálne členom kráľovskej domácnosti (Sovereign's Household), má zvláštny heroldský súdny dvor (Court of the Lord Lyon) s právomocou dokonca uvaliť väzbu za vážny priestupok pri používaní erbov, ba dokonca má právo tvoriť zákony v oblasti heraldiky.

Slovenská účasť na XXVII. kongrese genealogických a heraldických vied v škótskom St. Andrews a medzinárodná prezentácia tabardu herolda Slovensko prispela k zviditeľneniu heraldického Slovenska. Umožnili ju viaceré finančné príspevky z pokladnice Heraldického klubu ako i jeho samotných členov a samozrejme i príspevok Spoločnosti slovenských archivárov, za čo im patrí naše poďakovanie.

Ladislav Vrtel, OAR MV SR

Medzinárodná konferencia v Šali

Osudom židovských náboženských obcí v minulosti bola venovaná 8. septembra 2006 jedna z tradičných medzinárodných konferencií, organizovaných každoročne v Šali. Nosná téma, ktorú organizátori predostrelí relatívne početnému obecnstvu (asi 80 poslucháčov), pod súhrnným názvom znela: „...kde sa podeli Židia z tohto regiónu...“. Hlavnými organizátormi konferencie boli: Spoločnosť Petra Pázmánya v Šali, Štátny archív v Bratislave - pobočka Šaľa a Mestský úrad v Šali. Na konferenciu nadväzovala výstava rovnakého názvu, inštalovaná v budove archívu. Konferenciu otvorila PhDr. Veronika Nováková, riaditeľka archívu v Šali. Medzi hosťami privítala aj skupinu archivárov z Maďarska, zastupujúcich archívy žúp Vespřem, Szabolcs–Szatmár–Bereg a Hajdú–Bihar. Prítomných privítal aj Ing. Tibor Baran, vtedajší primátor mesta.

Prvá prednáška pod názvom „Všeobecné dejiny Židov na území dnešného Slovenska“ odznela v podaní PhDr. Roberta Hozu, kurátora Múzea židovskej kultúry na Slovensku. Poslucháčom predložil priezrež dejín židovstva v uhorských podmienkach od stredoveku až po 20. storočie. Vo svojej prednáške sa opieral zväčša o príslušné zákony uhorského zákonodarstva. Dotkol sa aj tematiky podporovania židovských komunít v novoveku, vzniku nových židovských náboženských prúdov v 19. storočí a vzťahu slovenských národovcov k Židom. Paralelu každodenného života náboženských obcí a ich osudov prezentoval Mgr. Martin Korčok, tiež zástupca už spomínaného Múzea židovskej kultúry na Slovensku. Jeho prednáška niesla názov „Krátka história židovských náboženských obcí v Galante a v Dunajskej Strede“. Svojím obsahom sa delila na tri chronologické bloky: obdobie medzivojnového Československa, obdobie druhej svetovej vojny

a rozpätie rokov 1945–1989. Celá prednáška bola sprevádzaná a funkčne dotváraná cennými vizuálnymi prílohami, najmä fotografiami, zachytávajúcimi okamihy každodennosti a sviatočných chvíľ života spomínaných komunít. Na túto prednášku organicky nadväzovala ďalšia s názvom „Židovská náboženská obec v Šali“. Jej autor PhDr. Rudolf Kuklovský v nej zhrnul výsledky svojej práce regionálneho historika. Okrem šalianskej náboženskej obce sa v prevažnej miere venoval náboženskej obci vo Veči, ktorá do 20. rokov 20. storočia zohrávala v tomto regióne rozhodujúcu úlohu. Prvý blok konferencie uzatvorila prednáška Réky Jakabovej, archivárky z Vesprémskeho župného archívu, ktorá mala názov „Židovská spoločnosť v meste Pápa podľa súpisu z roku 1848“. Vo svojom príspevku podala demografickú analýzu obrazu židovského geta v Pápe v polovici 19. storočia. Okrem toho sa zamerala na objasnenie príčin a podmienok, v dôsledku ktorých predmetná komunita pozostávajúca v polovici 18. storočia z 12 rodín, vykazovala o storočie neskôr takmer 3 000 členov. Úvod druhého bloku patril PhDr. Tomášovi Tandlichovi, PhD. a jeho sondáži do dejín seneckých Židov. Prednáška odznela pod názvom „Čriečky z histórie seneckých Židov. Svoju pozornosť venoval najmä vzniku a stavebnému vývoju synagógy a výskytu členov miestnej komunity v relevantných archívnych prameňoch 18.–19. storočia. Z domácich zástupcov po ňom vystúpila kolegyňa Mgr. Hildegarda Pokreisová, ktorá sa sústredila na špecifickú kapitolu z dejín školstva: náboženskú výučbu v prostredí židovských komunít a neskorší vznik a fungovanie židovských náboženských škôl. Prednáška mala regionálny charakter a niesla názov „Židovské školy na Matúšovej zemi“. Posledné tri prednášky patrili hosťom z Maďarska. Dr. Gábor Ölveti analyzoval okruh archívnych prameňov k téme „Židovská komunita v Debrecíne podľa archívnych prameňov“. História židovskej komunity sa zas v širšom chápaní odzrkadlila v prednáške Dr. Kálmána Radicsa pod názvom „Židia v župe Bihar“. Prejav Dr. Ferenc Nagy, riaditeľa archívu v Nyíregyháze, ktorý bol venovaný téme „Zánik Židov v Nyíregyháze“, svojím obsahom skutočne ohromil. Na konkrétnych príkladoch znázornil dopad represívnych opatrení proti židovskému obyvateľstvu počas druhej svetovej vojny. Na záver si položil otázku: Čo priviedlo miestne nežidovské obyvateľstvo k tomu, aby jednu komunitu päť rokov po tom, čo jej poľským členom – vojnovým utečencom ponúklo v roku 1939 nezištnú pomoc, vypravádzalo s nadšením na cestu fyzickej likvidácie?

Je to otázka, na ktorú sa veľmi ťažko hľadá odpoveď. Otázka, ktorá núti človeka k reflektovaniu blízkej minulosti, činov svojho národa, svojich predkov. Otázka, ktorá núti človeka zaoberať sa touto témou a hlavne nezabúdať a nenechať zabudnúť. Iba tak si môžeme byť istí, že budúce generácie nezopakujú chyby minulosti.

Na záver len jedna nepríjemná osobná skúsenosť. Niekoľko dní po uplynutí uvedenej konferencie som na jednej zo zachovalých synagóg na Slovensku objavil do omietky fasády vyrytý hákový kríž – dúfam, že sa tam ocitol iba z nevedomosti.

Gábor Strešňák, Archív ÚPN

Konferencia Pečate a ich používatelia

Sekcia archívnictva a pomocných vied historických Slovenskej historickej spoločnosti pri SAV usporiadala v Martine v dňoch 12.-13. septembra 2006 konferenciu *Pečate a ich používatelia*. Na organizovaní celého podujatia sa okrem sekcie podieľali - Ministerstvo vnútra SR - odbor archívov a registratúr, Slovenská národná knižnica, Slovenská genealogicko-heraldická spoločnosť, občianske združenie SIGILLVM, mesto Martin a martinská pobočka Štátneho archívu v Bytči. Podujatie si kládlo za cieľ predstaviť najnovšie nálezy všetkých druhov overovacích, potvrdzovacích a uzatváracích prostriedkov v administratíve vo všetkých his-

torických obdobiach – t. j. pečatí, pečatidiel, pečiatok, ale aj načrtnúť teoretické rozpracovania špeciálnych sfragistických problémov.

Počiatkové obavy usporiadateľov o počet príspevkov sa ukázali nakoniec ako neopodstatnené. Počas dvoch rokovacích dní odznelo 17 príspevkov. Väčšina z nich prezentuje výsledky najnovších výskumov v oblasti sfragistiky na Slovensku.

Konferenciu otvoril predseda sekcie doc. PhDr. Juraj Roháč, CSc. Na martinskej pôde účastníkov privítal viceprimátor mesta Ing. Ladislav Bevilaqua a rokovanie v mene slovenských archivárov pozdravil PhDr. Peter Kartous, CSc. riaditeľ odboru archívov a registratúr MV SR.

Prvý blok príspevkov venovaných problematike mestských a obecných pečatí otvorila PhDr. Júlia Ragačová s príspevkom *Pečate Martina do konca 19. storočia*. Historickým pečatiam Martina bola už v minulosti venovaná pomerne veľká pozornosť. Aj napriek tomu priniesol tento príspevok mnohé zaujímavé a doteraz neznáme poznatky, ktoré získala autorka na základe štúdia trojrozmerných predmetov a archívneho materiálu. Svoj príspevok rozdelila na dve časti venované väčším a menším pečatidlám a v rámci nich postupovala chronologicky. Pri každom pečatidle uviedla jeho rozmer, popis kruhopisu i pečatného poľa, výskyt najstarších i najmladších odtlačkov na archívnom materiáli, v prípade existencie i miesto jeho terajšieho uloženia.

Sfragistickým pamiatkam Sabinova do začiatku 16. storočia sa vo svojom príspevku venoval Mgr. Peter Štofanič. Autor čerpal poznatky najmä z archívneho materiálu – listín a listov Sabinova - uložených v Štátnom archíve v Prešove a jeho pobočkách v Prešove a Bardejove, pretože ucelená práca o erbe a pečatiach Sabinova dodnes nevyšla.

Pečate obcí Abovskej župy bol názov príspevku Mgr. Gabriela Szeghyho, ktorý sa snažil zachytiť vývoj spečatovania obcí a mestečiek Abova od najstarších čias až po rozpad rakúsko-uhorskej monarchie. Vychádzal pritom zo 657 variantov pečatí a pečiatok, ktoré sa mu podarilo pri výskume v Štátnom archíve v Košiciach získať a prislúchajú všetkým 232 obciam a mestečkám historickej Abovskej župy.

O nových objavoch pečatí liptovských obcí hovoril PhDr. Peter Vítek. Pri práci s archívnymi fondmi okresných súdov v Liptovskom Mikuláši, Liptovskom Hrádku a Ružomberku, Školských inšpektorátov v Liptovskom Mikuláši a Ružomberku, ktoré spravuje liptovskomikuláška pobočka Štátneho archívu v Bytči a kde sa nachádza množstvo písomností s odtlačkami obecných aj mestských pečatidiel a pečiatok, našiel, väčšinou náhodne, aj pečate, ktoré doteraz neboli publikované. Autor priniesol nové objavy pečatí niekoľkých liptovských obcí napr.: Bukovina, Galovany, Jamník, Liptovská Anna, Liptovská Porúbka, Liptovská Štiavnica, Liptovské Kľačany, Liptovský Trnovec, Parížovce, Partizánska Ľupča, Ružomberok-Biely Potok, Stošice, Švošov, Závažná Poruba.

V druhom bloku príspevkov v téme mestských a obecných pečatí pokračoval aj ďalší referujúci PhDr. Peter Kartous, CSc. Hovoril o problematike súčasnej komunálnej heraldiky na Slovensku a uplatňovaní princípu historickosti – t. j. rešpektovaní historických prameňov pri obnove a konštituovaní mestských a obecných symbolov. Spomenul aj činnosť Heraldickej komisie MV SR a projekt vydávania Heraldického registra SR.

PhDr. Veronika Nováková sa vo svojom príspevku na konkrétnych príkladoch obecných pečatí z územia dnešných okresov Galanta a Šaľa snažila prítomným dokázať, že výskum regionálnych dejín a výskum obecných pečatí navzájom veľmi úzko súvisí a skúmanie iba pečatí bez poznania dejín obcí môže viesť k mnohým omylom a nepresnostiam.

Listiny so zavesenými pečaťami z fondu Súkromného archívu leleského konventu podrobila analýze Mgr. Erika Javošová, PhD. Zistila, že niekoľko listín z tohto fondu vykazuje formálne znaky, na základe

ktorých môžeme predpokladať, že boli spečatené zavesenými pečaťami. Konštatovala, že najcharakteristickejším prvkom je práve atypický tvar písacej látky – pergamenu - na spodnom okraji má špecifickú nerovnosť („schod“), pričom vodorovná časť tejto nerovnosti je ostro zrezaná alebo zastrihnutá a zvislá časť je v dôsledku odtrhnutia rozstrapkaná.

PhDr. Elena Machajdíkova vo svojom príspevku informatívne oboznámila prítomných s možnosťami bádania sfragistických pamiatok v Slovenskom národnom múzeu, kde sa nachádza aj zbierka pečatidiel celoslovenského významu (189 kusov). Pečatidlá v SNM sú zaujímavé svojou obsahovou náplňou, ako aj výtvarným vyhotovením. Z veľkého množstva a širokého spektra typárií v zbierkach SNM si vybrala niekoľko pozoruhodných ukážok, napríklad cechové a mestské pečatidlá zo Senice (z rokov 1621, 1634, 1616 a 1696), prípadne zo súboru mestských a obecných pečatidiel vyzdvihla najmä pečatidlá obcí - Očová z roku 1644, Hrochoť z roku 1679 alebo súbor pečatidiel z Brezna z 18., 19. a 20. storočia, ktorým sa venovala podrobnejšie.

Druhý deň konferencie sa začal trošku netradične – exkurziou. Účastníci konferencie navštívili Turčianske Jaseno - pamätnú izbu J. Jessenia, mali možnosť pozrieť si vzácne fresky v Kostole sv. Margity aj stredoveké listiny z obecného archívu. Trasa pokračovala ďalej do Necpál, kde okrem šľachtických kúrií mohli obdivovať pôvodne Turzov oltár z kaplnky Oravského hradu, ktorý sa dnes nachádza kompletne zreštaurovaný v evanjelickom a. v. kostole z 19. storočia. Exkurziu po zákutiach turčianskeho regiónu ukončila prehliadka Múzea Karola Plicku v Blatnici.

Po exkurzii nasledovali ďalšie dva bloky referátov. Prvý mapoval problematiku výskumu stoličných pečatí. Ako prvý vystúpil prof. PhDr. Leon Sokolovský, CSc. Analyzoval stav výskumu pečatí a erbov stolíc na Slovensku a aj v Maďarsku. Na jeho vystúpenie nadviazal Mgr. Peter Keresteš, ktorý prítomných oboznámil s najnovšími výsledkami výskumov najstaršej podoby pečate Nitrianskej stolice. PhDr. František Žifčák prezentoval výsledky výskumu pečatí Stolice X spišských kopijníkov na prameňoch zo 16.–19. storočia. Blok uzavrel PhDr. Radoslav Ragač s príspevkom *K počiatkom teritoriálnej sfragistiky Liptova*. V príspevku analyzoval koroboráciu a privesenú pečať doposiaľ neznámej pergamenovej stredovekej listiny z roku 1331. Listina je uložená v Archíve banskobystriického biskupstva v Banskej Bystrici.

Posledný blok príspevkov nebol monotematický, ale naopak veľmi pestrý. Otvoril ho PhDr. Vladimír Rábik, PhD., ktorý skúmal funkciu pečate v stredovekom uhorskom zákonodarstve. Pútavou prednáškou o datovaní pečatí pomocou ich písma spojenou s obrazovou prezentáciou nepochybne zaujal PhDr. Juraj Šedivý, PhD. Príspevok PhDr. Frederika Federmayera, PhD. bol sfragistickým pohľadom na život významného uhorského magnáta grófa Juraja Turza z Betlanoviec, uhorského palatína a oravského župana. Počas svojho výskumu zhromaždil vyše 250 pečatí tohto magnáta, na základe ktorých sa mu podarilo identifikovať 16 (19) rôznych pečatidiel. V nasledujúcom príspevku sa PhDr. Peter Zoričák zaoberal technickou stránkou prípravy pečatidla, pričom si všimol jeho paralely a podobnosti s výrobou mincového razidla. Ako posledný v tomto bloku, ale aj v rámci celej konferencie, vystúpil Mgr. Daniel Kianička. Zameral sa na osudy niektorých rytcov kremnickej mincovne, ktorí zároveň boli aj výrobcami pečatidiel.

Svojím obsahom konferencia *Pečate a ich používatelia* opätovne potvrdila neutíchajúci a stále pretrvávajúci záujem o PVH zo strany archivárov i historikov. Určite sa stala podnetom aj pre ďalšie sfragistické bádanie na Slovensku. Pre organizátorov znamená impulz pre zorganizovanie ďalšieho vedeckého podujatia venovaného ďalšej pomocnej historickej vede.

Podrobne sa s obsahom jednotlivých príspevkov budú môcť záujemcovia oboznámiť už čoskoro, v júni tohto roku, keď uzrie svetlo sveta zborník z tohto vydareného podujatia.

Júlia Ragačová, OAR MV SR

Seminár 800 – ročné Malacky

Osemsto rokov od prvej písomnej zmienky mesta Malacky uplynulo v roku 2006. Túto príležitosť si počas celého minulého roku Malacky pripomínali rôznymi podujatiami, z ktorých jednou bola aj odborná konferencia v objekte Inkubátor Malacky 14. septembra 2006. Organizátormi boli Mestský úrad Malacky, Mestské centrum kultúry – Múzeum Michala Tillnera a Občianske združenie MLOK. O záujme o históriu svojho mesta spojenú s jeho súčasnou revitalizáciou svedčila aj účasť početného publika a prítomnosť primátora mesta Jozefa Ondrejku.

Prvým referátom s názvom *Najstaršie osídlenie Malaciek* bol prehľad archeologických výskumov a nálezov nájdených na území Malaciek a okolitých obcí od obdobia neolitu cez dobu bronzovú, halštatskú, laténsku, rímsku, slovanskú a stredovek. Predniesla ho riaditeľka Záhorského múzea v Skalici Viera Drahošová.

Druhý príspevok *Najstaršie písomné zmienky o Malackách* priblížil dejiny mesta od listiny kráľa Ondreja II. z roku 1206 o darovaní územia Maliscapotoca na Záhorí Alexandrovi z rodu pánov zo Svätého Jura a Pezinka. Ako významný medzník spomenul rok 1231, keď sú Malacky ako Maluchka sídlom a profilujú sa ako trhovú osadu na úkor dovtedy dominantného Plaveckého Štvrtka. Referát predniesol Martin Hoferka, pracovník Záhorského múzea v Skalici.

Tretí príspevok *Malacky v stredoveku* sa venoval histórii Malaciek ako jednej z lokalít na dôležitej obchodnej Českej ceste. Ich rozvoj ako súčasť Plaveckého panstva, patriaceho až do ich vymretia v 16. storočí rodu pánov z Pezinka a Svätého Jura, zastavili len bratrci v druhej polovici 15. storočia. Malacky mali podľa súpisu z roku 1553 tridsaťpäť port, krčmu a mlyn. Autorom prednášky bol regionálny historik Pavol Vrablec.

Štvrtý referát *Pálffyovci a Malacky v 17. až 20. storočí* približuje najvýznamnejšie obdobie rozvoja Malaciek, keď plavecké panstvo získavajú počnúc grófom a uhorským palatínom Pavlom Pálfim ďalší členovia rodu. Pálfiovci zohrali svoju úlohu aj ako dediční župani Bratislavskej stolice. Dôležitým momentom je príchod františkánov a výstavba ich kláštora a kostola s hrobkou Pálfiovcov, ďalej presun sídla panstva a výstavba kaštieľa, farského Kostola Najsvätejšej Trojice. Malacky sú centrom južnej časti Záhoria, sídlom slúžnovského obvodu Bratislavskej stolice. V tunajších borovicových lesoch prebiehala intenzívna ťažba dreva. Pálfiovci definitívne opustili Malacky po roku 1918, ale stále sú prítomní nielen svojou hrobkou vo františkánskom kostole, nádherným zrekonštruovaným zámockým parkom, ale aj svojím duchom v kedysi pre nich významnom rodovom sídle. Príspevok predniesol pracovník Ministerstva vnútra SR – Štátneho archívu v Bratislave, Tomáš Tandlich.

Piata prednáška *Pálffyovci a ich význam na urbanisticko – architektonický rozvoj mesta Malaciek* sa snažila predstaviť stavebný vývoj Malaciek počas vlastníctva tohto územia rodom Pálfiovcov. Významným stavebným počínom je výstavba kaštieľa s parkom, areálu františkánskeho kláštora a kostola, farského Kostola Najsvätejšej Trojice, neskôr židovskej synagógy. Príspevok predniesol pamiatkár Marián Havlík.

Šiesty príspevok predniesol primátor mesta Jozef Ondrejka, ktorý sa venoval úspešnému realizovaniu projektov na skrášlenie mesta a plánom na ďalšie zlepšovanie prostredia obyvateľov Malaciek a jeho návštevníkov.

Celú konferenciu moderovala a jej hlavnou organizátorkou bola Jana Zetková, riaditeľka Mestského centra v Malackách.

Prednesené príspevky si môžete prečítať v zborníku z konferencie.

Tomáš Tandlich, ŠA Bratislava

Stáž *Courants du Monde 2006* - "*Théories et pratiques archivistiques*" v Paríži

V dňoch 13.-30. novembra 2006 prebehol vo Francúzskom národnom archíve ďalší ročník archívneho modulu stáže *Courants du Monde* venovaný tentoraz archívnej teórii a praxi. Stáž organizačne zabezpečoval parížsky Dom svetových kultúr (la Maison des Cultures du Monde) a celkovo bolo do programu zapojených 109 účastníkov z 50 krajín, zväčša z oblasti kultúry - divadlo, film, knižnice, manažment kultúry. Tak ako v predchádzajúcom roku bola stáž aj so slovenskou účasťou. Slovensko aj s podporou našej spoločnosti

reprezentoval PhDr. Radoslav Ragač, pracovník Archívu Ústavu pamäti národa.

Autor sa aktívne zapojil do diskusií a v prezentácii predstavil vlastné pracovisko a tiež sieť verejných archívov na Slovensku.

Štúdia novej budovy Francúzskeho národného archívu v Pierrefitte-sur-Seine pri Paríži

Stáže sa zúčastnilo celkovo 16 účastníkov z 11 krajín Európy, severnej Ameriky, Afriky a juhovýchodnej Ázie. Výrazne prevažovali účastníci z frankofónnych krajín. Program bol zostavený tak, aby sa striedali príspevky prednášajúcich, moderované diskusie, prezentácie jednotlivých krajín a exkurzie. Návštevy boli prioritne zamerané na pokrok jednotlivých navštívených inštitúcií pri riešení prezentovaných problematík.

Archívny modul bol prioritne venovaný dvoch problematikám. Prednášky a exkurzie prvého bloku boli zamerané na témy *Records management*, správa registratúry a registratúrne stredisko (mediarchív).

Prednášajúci sa venovali súčasnej francúzskej situácii pri správe registratúry a preberaní registratúrnych záznamov do archívov. Pre Stredoeurópana, ktorý žije v *pevnom zovretí* koreňmi nemeckých byrokratických systémov siahajúcich ešte hlboko do 18. storočia, zostáva fungovanie moderných, či súčasných francúzskych verejných inštitúcií tak trochu záhadou. Ako kuriozitu môžeme uviesť tvrdenie, že postupný úpadok verejnej správy má svoje korene ešte v období prvej svetovej vojny, v ktorej padlo príliš veľa *schopných byrokratov!* Francúzska verejná správa sa postupne (ťažko a bolestivo) vracia k praktikám, ako sú registratúrne poriadky a plány a spisové značky. Tieto boli v mnohých inštitúciách, ako *nepotrebná byrokratická záťaž a staré prežitie praktiky* zavrhnuté pred niekoľkými desaťročiami. Výsledkom je zvyčajne masa ťažko usporiadateľnej registratúry, v ktorej sa dokáže orientovať snáď len jej pôvodca. V archívoch sa jej preberanie rieši pomerne podrobnými preberaciami zoznamami. V súčasnosti však výpočtová technika neúprosne núti hľadať objektívne a logické kritériá definujúce postavenie registratúrneho záznamu v registratúre a tiež jeho hodnotu. Východiskom je aplikácia ISO normy 15489. Doposiaľ však neexistuje všeobecne akceptovaný elektronický systém na správu registratúry v štátnej správe, inštitúcie sa snažia buď nakupovať komerčné produkty, alebo upravovať a improvizovať. Paradoxne lepšia situácia je v niektorých súkromných spoločnos-

tiach. Pri návšteve v *Groupe Total* (obria ropná spol.) nám bol prezentovaný sofistikovaný elektronický systém správy registratúry v papierovej aj v elektronickej forme. Ide napríklad o on-line prístup oprávnených osôb k naskenovaným živým kontraktom spoločnosti. Systém rieši aj otázky úrovni prístupu k informáciám, tvorbu a vyradovanie registratúrnych záznamov. Firma fyzické uloženie medziarchívu v súčasnosti rieši externalizáciou v iných súkromných firmách.

Ďalším problémom je existencia elektronických dokumentov. Ich nástup začal vo Francúzsku skôr ako u nás. Začal rôznymi kartotékami a registrami, ktoré mali okrem iného aj nahradit' zaniknuté registratúrne denníky. Postupne začali vznikať veľmi objemné, čoraz sofistikovanejšie databázy pokrývajúce napríklad sčítania, rôzne iné štatistické súbory, sociálnu oblasť, či kontrolu prist'ahovalectva. Nakoniec k nim pribudli dematerializované súbory registratúrnych záznamov, ktoré existujú zväčša už len v naskenovanej forme a zvyčajným výstupom bývalo množstvo napálených céderomov. V súčasnosti už vznikajú aj rozhodnutia, ktoré existujú len dematerializované - v elektronickej forme (napríklad rozhodnutia niektorých samospráv). Elektronicky sa už napríklad vedie časť súdnych spisov a čiastočne kataster. Postupné preberanie týchto dokumentov je pre jednotlivé francúzske archívy veľkým problémom. Riešia to v technickej rovine niekoľkými nezávislými servermi a viacnásobným zálohovaním dát. Otvoreným problémom zostáva stabilita elektronického dokumentu pri migrácii dát a tiež otázky jeho hodnovernosti-integrity a tiež požadovaný rozsah meta-dát. Výstupom je volanie po všeobecnej štandardizácii a požadovanie aktívnej spoluúčasti archívu už pri zrode aspoň tých typov elektronických dokumentov, u ktorých je predpoklad, že nakoniec budú odovzdané do archívu.

Druhý modul bol venovaný sprístupňovaniu archívnych dokumentov, digitalizácii a možnostiam nových informačných technológií pri sprístupňovaní archívnych dokumentov. Tvorba archívnych pomôcok sa čoraz viac presadzuje v elektronickej forme. Presadzuje sa štruktúrované popisovanie EDA (DTD) v XML formulároch. Digitalizácia archívnych dokumentov je chápaná, ako demokratizácia prístupu k nim. Vo Francúzsku je na pokročilej úrovni. V tejto otázke sú francúzske archívy ďaleko pred našimi slovenskými. Ich otvorenosť voči verejnosti vyplýva aj z iného postavenia a úloh archívov vo francúzskej spoločnosti. Bežné sú súbory elektronicky spracovaných archívnych pomôcok - často už prepojených do databáz, ale tiež historických archívnych dokumentov - matrik, či starých, zväčša *napoleonských* katastrálnych máp umiestnených na ich webových stránkach. V súčasnosti začína prebiehať aj diskusia o limitoch a úskaliach digitalizácie. Tejto otázke sa bude autor podrobnejšie venovať vo svojom koreferáte, ktorý plánuje predniesť na archívnych dňoch v Žiline. Celkovo možno stáť hodnotiť ako veľmi zaujímavú a obohacujúcu a odporúčať ju aj iným kolegom zo Slovenska. Bližšie informácie možno získať na francúzskej ambasáde v Bratislave - *Service de cooperation et d'action culturelle*, ktoré prijíma prihlášky a organizuje konkurz, prípadne na internete.

Radoslav Ragač, Archív ÚPN

Štátny archív v Levoči, pobočka Poprad v minulom roku zostavil dve monografie

O archivárkach zo Štátneho archívu v Levoči, pobočka Poprad je známe, že sa cielavedome už dlhé roky zaoberajú predovšetkým publikovaním v regionálnych monografiách. Postupne sa im podarilo dôsledne zmapovať už vari tretinu zo svojich dvoch okresov – Poprad a Kežmarok, čo je na tento región pomerne dosť. Spomenuté okresy sú centrami historicky bohatého Spiša. Tvorivá práca archivárky obohacuje, napĺňa a pomocou nej sa im darí byť „dôverníkmi“ mnohých obcí a miest, čo využívajú aj v predarchívnej starostli-

vosti, či získavanie nových fondov. Ich poznatky zo základného archívneho výskumu slúžia bežnej i odbornej verejnosti, s ktorou sa vždy o ne ochotne podelia.

Koncom novembra pod zostavovateľskou taktovkou PhDr. Boženy Malovcovej vyšla v tvrdej plnofarebnej väzbe monografia obce Výborná. Obec sa po prvý raz spomína pod názvom Birburn už v roku 1289. Pôvodne bola majetkom pánov z Brezovice. Dominantou obce je rímskokatolícky Kostol sv. Uršuly, zo 14. storočia a evanjelický klasicistický kostol z roku 1833. Obec bola osídlená prevažne nemeckým obyvateľstvom až do jeho vysídlenia v roku 1945. V súčasnosti je v obci z celkového počtu 876 obyvateľov 704 Rómov. História a súčasnosť malej spišskej obce sa podarilo autorom Mgr. Jánovi Endrödimu, PhDr. Zuzane Kollárovej, PhD., PhDr. Božene Malovcovej, Mgr. Daniele Mlynarčíkovej, PhDr. Jánovi Olejníkovi a PhDr. Mariánovi, Sojákovi, PhD. zachytiť až na 220 stranách textu s poznámkovým aparátom, doplneného čiernobielymi fotkami. V závere sa nachádza resumé v nemeckom a anglickom jazyku, bohatá literatúra, pramene a farebná obrazová príloha. Zohratý autorský kolektív pripravil pre malú obec jej prvú pestrú vlastivednú publikáciu, v ktorej sa nachádzajú informácie o obecných symboloch, prírodných pomeroch, archeológii, etnografii a historických udalostiach od prvej písomnej zmienky až po rok vzniku samotnej knihy. Knižka je o to vzácnejšia, že informácie o obci boli zriedkavé a roztrúsené po slovenských a aj maďarských archívoch. Strela sa s veľkým záujmom samotných obyvateľov, keďže sa autori v texte venovali aj histórii majoritného rómskeho etnika.

PhDr. Zuzana Kollárová, PhD. zostavila monografiu Spišská Belá. Autorský kolektív – MUDr. Andrej Novák, PhDr. Marián Soják, PhD., PhDr. Božena Malovcová, PhDr. Zuzana Kollárová, PhD., Mgr. Ján Endrödi, Prof. PhDr. Peter Švorc, CSc., Mgr. Ľubomír Lorenčík, Mgr. Peter Zmátlo, PhD., Mgr. Mária Šelepová, Mgr. Marta Kučerová, Prof. Doc. PhDr. Júlia Dudášová, CSc., PhDr. Virgínia Mislovičová a Prof. PhDr. Jozef Novák, CSc. na 431 stranách veľkého formátu sprítomnili čitateľom prírodné pomery mesta, archeológiu, prvú písomnú zmienku, históriu a súčasnosť do roku 2006, ľudovú kultúru, nárečie, históriu a súčasnosť mestskej časti Strážky, obecnú symboliku a osobnosti.

Spišská Belá patrí k historicky i hospodársky významným spišským mestám. Najstaršia písomná zmienka pochádza z roku 1263, no bohaté archeologické náleziská v jej blízkom okolí dokladujú osídlenie tohto územia už v dobe kamennej. Vďaka veľkej odhodlanosti miestneho lekára dr. Michala Greisigera sa podarilo zachrániť množstvo archeologických nálezov. Špecificky sa mesto vyvíjalo v rokoch 1412–1772, keď sa stalo súčasťou zálohovaných miest Poľsku kráľom Žigmundom. Touto skutočnosťou bol ovplyvnený aj duchovný život. Zo stredného remeselnického mesta sa v 19. storočí vyvinulo hospodársky rozkvitajúce mesto, v ktorom sa rozšírila výroba a predaj plátna, liehovín (známa spišská borovička) a likérov, spracovanie koží, no predovšetkým tabaková tovareň. Popri tom bolo pre Beľanov najtypickejším zamestnaním poľnohospodárstvo. Spišská Belá vo svojom okolí bola centrom kultúrneho života, ktorý sa prejavoval v neuveriteľnej spolkovej činnosti. Po roku 1945 vznikla v Spišskej Belej pre jej obyvateľov nepriaznivá politická situácia, ktorá sa podpísala aj pod odvečenie 34 obyvateľov do ruských gulagov, keďže tu žilo prevažne nemecké obyvateľstvo. Toto malo špecifický spôsob života, bývanie, stravu, odev a aj jazyk čiastočne sa odlišujúci od života Slovákov.

V knižke môžu upútať čitateľa aj informácie o súčasnej mestskej časti Strážky, povestnej svojim kaštieľom, v ktorom žila rodina Horváth-Stančíč, naklonená reformačným myšlienkam a vzdelaniu. V rokoch 1585–1586 tu vzniklo trojtriedne humanistické gymnázium európskeho mena pre deti šľachticov. Strážky sa neodmysliteľne spájajú s menom maliara európskeho formátu Ladislava Medňanského, ktorý bol strýkom poslednej barónky v Strážkach Margity Czobelovej a sám veľmi rád toto miesto navštevoval.

Po mnohých peripetiách a zmenách sa v mestskom erbe Spišskej Belej nachádza zvonec, ako atribút patróna mesta sv. Antona. Na záver aspoň niekoľko osobností, ktoré Spišskú Belú preslávili po celom svete – lekár, prírodovedec, botanik, zoológ, archeológ, paleontológ Dr. med. Michal Greisiger, rodina Petzvalova, no najmä fyzik, matematik, vynálezca, univerzitný profesor, Ing. PhDr. Jozef Maximilián Petzval a evanjelický kňaz a historik Samuel Weber, bez ktorého diela si nevedno predstaviť spišskú historiografiu.

Monografia je „vybavená“ poznámkovým aparátom, nemeckým, anglickým a poľským resumé. Bohatou farebnou prílohou a mnohými čiernobielymi fotografiami, obsažnou literatúrou a archívnymi prameňmi zo slovenských, maďarských a poľských archívov. Ide o modernú, obsahovo i graficky kvalitnú regionálnu monografiu pre odbornú i laickú verejnosť.

Zuzana Kollárová, ŠA v Levoči, pobočka Poprad

Do vašej knižnice

PEKÁR, Martin – DERFIŇÁK, Patrik (zost.): ANNALES HISTORICI PRESOVIENSES VOL. 6/2. Prešov 2006, 405 s.

Zborník vyšiel v rámci riešenia grantových projektov VEGA č. 1/2501/05 a č. 1/2221/05 na Inštitúte histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove minulý rok. Obsahuje nasledovné štúdie: Ferenc Makk: Zahraničné pramene a počiatky uhorských dejín; Sarlota Homonnai: Pokusy uhorských benediktínov o reformy v 13. – 14. storočí; Ján Endrödi: Ku genealógii a názvu rodu Berzeviczy; Eva Gutová: Súdnicstvo v Hniezdom v rokoch 1641 – 1775; Patrik Kunec: Ján Ladislav Polorecký a jeho účasť v americkej revolúcii; Martin Javor: Slobodomurárske hnutie v Košiciach od 18. do polovice 20. storočia; Peter Kónya: Strážany, Topoľany, Močarany a Vrbovec v druhej polovici 19. a na začiatku 20. storočia; Libuša Franková: Pronárodné aktivity slovenských študentov na prešovskom kolégiu v 40. rokoch 19. storočia; Darina Vasiľová: Združenie poslucháčov práva na Právnickej akadémii Prešovského kolégia Potiského dištriktu evanjelickej cirkvi a. v. v Uhorsku v druhej polovici 19. a začiatkom 20. storočia; Ján Mojdis: Francúzsky vplyv na slovenské a české umenie začiatkom 20. storočia; Patrik Derfiňák: Prešovská sporiteľňa, účastinná spoločnosť (1845 – 1923); Peter Mičko: Ukrajinská povstalecká armáda (UPA) na Slovensku v roku 1946; Bohdan Halczak – Michal Šmigel: Činnosť oddielu UPA „Smyrnyj“ na poľsko-slovenskom pohraničí v kontexte ukrajinského povstania v juhovýchodnom Poľsku (1945 – 1948); Nadežda Jurčišinová: Povojnová obnova Svidníckeho okresu v rokoch 1945 – 1948; Peter Koval': Slovenská historiografia o slovensko-rusínskych/ukrajinských vzťahoch v 19. a v prvej polovici 20. storočia; Marek Havrila: Múzejníctvo v slovenskej historiografii v rokoch 1945 – 1968; Imrich Belejkanič: Geórgios Gemistos Pléthón: Slovo imperátorovi Manuelovi o situácii na Peloponéze; Martin Pekár: Výber dokumentov k rómskej otázke na východnom Slovensku v rokoch 1942 – 1945. V rámci študentskej vedeckej činnosti sa svojimi štúdiami predstavili: Annamária Konyová: Kalvínska reformácia v mestečkách severného Zemplína v 16. - 18. storočí; Lenka Almášiová: Hospodárske a sociálne postavenie jelšavských zvonkárov v 19. storočí; Angelika Dončová: Ľudovít Bazovský – prvý slovenský novohradský župan v ČSR a Vojtech Kárpáty: K niektorým aktivitám Národnej obce fašistickej na východnom Slovensku. Záver zborníka tvorí kronika a glosy. V kronike sa Miloslava Bodnárová rozlúčila s PhDr. Oľgou Wiedermannovou, Ľubica Harbulová pripomenula životné jubileum prof. Ladislava Tajtáka, CSc. a PhDr. Angelíny Uramovej, Darina Vasiľová PhDr. Vasiľa Franka, CSc. Patrik Derfiňák napísal príspevok

o študentských konferenciách v roku 2006, Alžbeta Bojková a Zuzana Šoltísová o plese študentov dejepisu FHPV PU. Záver tvoria recenzie viacerých historických publikácií.

PORIEZOVÁ, Miriam (zost.): STUDIA BIBLIOGRAPHICA POSONIENSIA 1/2006. Bratislava 2006, 224 s.

Univerzitná knižnica v Bratislave vo svojom zborníku predstavuje úvodom myšlienky Jozefa M. Rydla, ktorý vysvetľuje prečo vznikol vyššie spomenutý zborník; Dušan Lechner: v príspevku Pro futuro praje novému zborníku šťastnú cestu a nájdenie svojich čitateľov. V zborníku sú nasledovné štúdie: Tibor Trgiňa: Príbeh Univerzitetnej knižnice v Bratislave; Aljz Androvič: Opadávanie katalógového lístia; Lýdia Sedláčková: Variácie na tému? Súborné katalógy a národná bibliografia; Emília Hanusová: Ochrana dokumentov a aktivity odboru ochrany dokumentov v UKB; Jozef M. Rydlo: Sväté písmo u Slovákov. Slovenské preklady a vydania Svätého Písma na území Slovenska; Klára Mészárosová: Knihy Safveta Bega Basagića vo fondoch Univerzitetnej knižnice v Bratislave; Michaela Kujovičová: Osudy šľachtických knižníc vo fonde UKB – knižnica Pálfiovcov z hradu Červený kameň; Peter Sabov: Osobná historická knižnica Samuela Cambela v období 160. výročia narodenia pôvodcu; Miriam Poriezová: Ad usum juventutis. Jazyková literatúra vo vydavateľskom programe trnavskej Akademickej tlačiarne (1648 – 1773); Vlasta Okoličányová: Matej Hebler z Krupiny a jeho Brevis confessio; Ľubica Krišková: Rukopisné výročné školské správy; Igor Zmeták: Pasportizácia historických knižníc v Trenčianskom kraji; Angela Škovierová: Latinské prozaické príspevky publikované v ročenke Solennia Bibliothecae Kishonthanae; Marek Meško: prameň o osídlení Peloponézu Avarmi a Slovanmi známy ako Kronika z Monemvasie. V zborníku sa nachádzajú recenzie z pera Bronislavy Svobodovej na zborník Sambucus. Práce z klasickej filológie, latinskej medievalistiky a neolatinistiky od editora prof. PhDr. Daniela Škovieru, PhD. a Michaely Kujovičovej: Fircáková, Kamila: Univerzitná knižnica v Bratislave 1986 – 1999: bibliografia. Obe vyšli v roku 2005. Veľmi zaujímavá je kapitola Personálie, venované životu a tvorbe Želmíry Geškovej (od Miriam Poriezovej), Ľubice Kriškovej (od Kamily Fircákovej) a Kamily Fircákovej (od Zlatice Pytlovej).

Oba zborníky nepochybne prispievajú k rozvoju regionálnych i nadregionálnych dejín.

Zuzana Kollárová, ŠA v Levoči, pobočka Poprad

Inovácia služieb

Banskobystrická pobočka štátneho archívu od januára 2007 sprístupnila zoznam periodickej tlače na internetovej stránke www.archivneusohl.sk/index1.htm, v časti pod názvom **Archívna knižnica**. Inovácia spočíva vo vypožičiavaní periodickej tlače v priestoroch bádateľne na počkanie a bez ohlasovania sa vopred v čase otváracích hodín. Periodická tlač je zastúpená takmer vo všetkých odboroch v časovom pásme od roku 1809 až do súčasnosti vo viac ako 400 tituloch. Priebežne sa pracuje na kompletizácii ročníkov. Pravidelne po skončení kalendárneho roka sa bude zoznam aktualizovať. Na internetovej stránke dávame do pozornosti aj časť pod názvom **Publikácie**, kde je v ponuke na predaj odborná literatúra z produkcie Slovenskej genealogicko-heraldickej spoločnosti, ktorá sa dá zakúpiť v bádateľni pobočky. Úhradu je možné realizovať v hotovosti alebo poštovou poukážkou. Otázky a pripomienky môžete posielat' na e-mailovú adre-

su bolfova_a@sabb-pbb.vs.sk. Dúfame, že inovácia služieb pomôže širokej odbornej a laickej verejnosti efektívne využiť zvyšný čas strávený pri bádani v priestoroch nášho archívu.

Alena Bolfová, ŠA v Banskej Bystrici, pobočka Banská Bystrica

OSOBNOSTI SLOVENSKEHO ARCHIVNICTVA

Milé kolegyně, kolegovia

Naša komunita sa neustále rozrastá, omladzuje a je len prirodzené, že mnohým mladším kolegom mená a ľudia, ktorí boli ich nositeľmi, nehovoria už to, čo nám - archivárom s „trochu“ dlhšou praxou. Rozhodli sme sa preto aj na stránkach nášho Fóra si pripomínať osobnosti slovenského archívnictva, pričom, samozrejme, očakávame aj Vašu iniciatívu.

Slovenské archívnictvo, to nie sú len osobnosti veľkého formátu, ale aj množstvo, možno nenápadných, ale vďaka svojej práci v konkrétnom archíve, nezabudnuteľných ľudí. Archívne kuloáre sú plné osudov, príbehov a spomienok, ktoré ožívajú pri stretnutiach archivárov, ale hrozí im zabudnutie, ak ich nepoložíme na papier. Nie všetko sa v budúcnosti bude dať vyčítať z oficiálne zachovaných správ o činnosti archívov.

Preto spomínajte, prezrite si vlastné kroniky a podelte sa so spomienkami na osobnosti v dejinách Vašich archívov.

PhDr. Darina Lehotská, CSc. (1922–1990)

V dnešnom čísle prinášame spomienku na pani docentku Darinu Lehotskú – osobnosť, ktorá má v dejinách slovenského archívnictva nezastupiteľné miesto. Dňa 28. januára sme si pripomenuli 85 rokov od jej narodenia a je neuveriteľné, že už sedemnásť rok kladieme, mnohí len symbolicky, kvietok na jej hrob. Ako jedna z tých, ktorí mali to šťastie a zažili ju ako svoju učiteľku, mám na ňu množstvo spomienok, ktorými som plánovala zaplniť vymedzený priestor. Ale po opätovnom prečítaní nekrológu, ktorý napísal po jej smrti do Slovenskej archivistiky Dr. Juraj Spiritza som zistila, že nedokážem napísať nič múdrejšie a výstižnejšie, ako to napísal vtedy on. Preto som si dovoľila jeho slová a myšlienky napísané pred sedemnástimi rokmi citovať takmer v plnom znení, pretože som presvedčená, že vtedy, tak ako aj dnes, bez výhrad platí všetko, čo napísal.

Pani docentka Darina Lehotská sa narodila 28. januára 1922 v Kremnici. Tam navštevovala ľudovú školu i gymnázium. V septime bola z politických dôvodov donútená odísť zo svojho rodného mesta na gymnázium do Tisovca, kde v roku 1941 zmaturovala. V rokoch 1941–1945 študovala na Filozofickej fakulte Slovenskej univerzity (dnešná Univerzita Komenského) históriu a slovenčinu.

Jej prvým pracoviskom po ukončení štúdia sa stal Archív mesta Bratislavy, ktorý po vymenovaní za riaditeľku viedla až do roku 1955. Po vzniku študijného odboru archívnictva na FiF UK roku 1950 začala prednášať ako externá učiteľka a od 1. novembra 1955 sa stala riadnou odbornou asistentkou. Na Katedre česko-slovenských dejín a archívnictva Univerzity Komenského v Bratislave pôsobila potom až do svojho odchodu do dôchodku 1. septembra 1987. V roku 1959 sa habilitovala na docentku a v roku 1967 jej bola udelená vedecká hodnosť kandidátky historických vied (CSc.). Osobitným, nezabudnuteľným, takmer materinsky chápaným, pritom však z náročnosti nič nezľavujúcim spôsobom sa zúčastňovala na formovaní profe-

sionálnej podoby prakticky všetkých generačných vrstiev súčasne pôsobiacich slovenských archivárov. Od začiatku svojej prítomnosti na fakulte prednášala okrem diplomatiky aj archívnu teóriu a metodológiu; starostlivo organizovala prax poslucháčov v archívoch a citlivo zaobľovala hrany konfrontácie ich študentského sebavedomia s každodennou realitou sprístupňovania písomných záznamov. S obdivuhodnou trepezivosťou a obetavosťou viedla mnohých z nich pri príprave i koncipovaní diplomových prác. Nikdy neodmietla prosbu o radu a štedro rozdávala zo svojich vedomostí i odborných poznatkov. Nejednen z archivárov jej vďačí za usmerňujúcu pomoc pri prvých publikačných pokusoch alebo ďalšom zvyšovaní odbornej kvalifikácie už aj po absolvovaní vysokoškolského štúdia.

Vedecký záujem pani docentky Lehotskej sa sústreďoval predovšetkým na dejiny miest – Bratislavy, Jelšavy, Pezinka a mnohých ďalších, ale i na problematiku z pomocných vied historických. Výrazným spôsobom prispela k povzneseniu regionálnej historiografie. Takmer tridsať knižných titulov ju hlási ako svoju autorku alebo zostavovateľku. Uverejnila viac ako 50 odborných štúdií a viacero vysokoškolských učebníc a študijných pomôcok. Bola aktívnou, konštruktívnou a zároveň rešpektovanou členkou Vedeckej archívnej rady i rôznych rigorózných, metodických, názvoslovných, muzeálnych alebo pamiatkárskych komisií, redakčných rád a iných orgánov.

Pani docentka Darina Lehotská vyplnila svoj život prácou a láskavosťou. Ako archivárka, historička, vysokoškolská učiteľka, funkcionárka Slovenskej historickej spoločnosti pri SAV i zakladateľka a zanietená organizátorka činnosti jej západoslovenskej pobočky vykonala obdivuhodne veľa. Po svojom predkovi Pavlovi Križkovi zdedila príslovečnú pracovitosť, presnosť, svedomitosť a zásadovosť.

Pani docentka získala počas života viacero cien a ocenení. Podobne ako jej prastarému otcovi Pavlovi Križkovi, ani jej sa však neušli pocty a tituly, ktoré jej oprávnené prináležali. Kvôli politicky motivovanej nežičlivosti rozhodujúcich funkcionárov jej nebolo umožnené stať sa univerzitnou profesorkou ani doktorkou vied, hoci objektívne mala k tomu všetky predpoklady.

Nedočkala sa ani vydania učebnice archívnictva, ktorú ako sumár vlastných vedomostí chcela odovzdať svojim poslucháčom. Neprajnosť a krivdy znášala dôstojne a nikdy nestrácala životný optimizmus. Ani dnes, sedemnášť rokov po jej smrti si ju inak, ako usmiatu, nevie asi nikto z tých, čo ju poznali, predstaviť.

Oľga Kvasnicová, ŠA v Nitre, pobočka Topoľčany

Z HISTÓRIE ARCHÍVOV NA SLOVENSKU

Milé kolegyně, kolegovia

počnúc od aktuálneho čísla Fóra archivárov sme sa rozhodli obohatiť ponuku nášho periodika o rubriku zatiaľ nazvanú *Z histórie archívov na Slovensku*. Jej cieľom je publikovať málo známe informácie a dokumenty o archívoch na Slovensku s ťažiskom pred rokom 1954. Prvým príspevkom na danú tému je správa o činnosti Archívu Slovenského národného múzea v Turčianskom Svätom Martine, konkrétne jeho obetavej archivárky Dr. Márie Jeršovej, v pohnutých vojnových rokoch 1944-45. Správa bola uverejnená v Časopise Muzeálnej slovenskej spoločnosti v roku 1945.

Dúfame, že Vás pohľad de dejín našej profesie zaujme. Radi privítame aj vaše príspevky a postrehy.

Redakčná rada

Slovenské národné múzeum otvorené je denne od 8. do 14. hodiny, v sobotu od 8. do 12. a v nedeľu a v sviatok od 9. do 16. hodiny.

Návšteva SNM.

Slovenské národné múzeum r. 1944 navštívilo:

v januári	793	návštevníkov
vo februári	1112	"
v marci	966	"
v apríli	1946	"
v máji	2019	"
v júni	3643	"
v júli	1476	"
v auguste	947	"

Spolu 12.902 návštevníkov

Od augusta bolo Múzeum zatvorené až do 8. VII. 1945.

Na vstupnom vyinkasovalo sa 16.849.50 korún.

Roku 1944 rozmnožil sa inventár o 2068 čísel, a to v odbore historickom o 1588 kusov, v národopisnom o 112 kusov a v odb. knižnici pribudlo 367 kníh.

O prácach v jednotlivých odboroch a oddeleniach zreferujú jednotliví pp. kustosi.

I. Historický odbor.

Archív: vedie Dr. Mária Jeršová, archivárka.

Roku 1944 pracovalo sa v archíve SNM až do 20. sept. Toho dňa uložil sa do 11 debien archívny materiál, ktorý nesmel padnúť Nemcom do rúk, a večným vlakom archivárka s ním opustila Martin smerom na Banskú Bystricu. Dovtedy pracovalo v archíve SNM 173 bádateľov a vybavilo sa 96 prípisov. Práca v archíve záležala jednak vo vyhľadávaní materiálu pre bádateľov a vo vybavovaní úradnej agendy, jednak v inventovaní archívnych fondov. Prírastky nie sú ešte všetky zaregistrované. V B. Bystrici debny s odvezeným archívnym materiálom daly sa do úschovy Mestskému múzeu. Do depozitu Národnej banky odovzdal sa zapečatený a zaistený Révayovský archív zo Štiavničky. Od 20. sept. 1944 do 1. júna 1945 archivárka v dôsledku známych udalostí nemohla vykonávať svoju službu v archíve SNM. V mesiaci júni vzala si neplatenú zdravotnú dovolenku a v Topoľčianskom okrese zaisťovala na zabraných veľkostatkoch a kaštieľoch archívne a kultúrnohistorické pamiatky pre SNM. Tieto zaistené predmety budú prevezené do zbierok SNM, keď sa do-

siahne na to súhlas príslušných úradov a uvoľní sa železničná doprava. Od 1. júla pracuje opäť v archíve SNM a inventuje predovšetkým materiál, týkajúci sa Slovenského národného povstania.

Je nádej, že v obnovenej Čsl. republike archív SNM rozvinie svoju činnosť bohatšie, ako bolo možné za predošlého režimu, a bude môcť plniť aj svoj vedecký program. Predovšetkým zúčastníme sa činne na prácach, súvisiacich s prinavrátením zavlečených archívov z Maďarska a Nemecka. Prípravné súpisové práce pre ten cieľ už koná archivárka. Vedenie archívu zúčastní sa i na plánovaní novej archívnej organizácie, ktorá má za cieľ i zoštatnenie všetkých súkromných archívov. Je to práca v prospech celého Slovenska, ktorá je teraz na prvom mieste. Ak bude čas, vydá sa druhý sväzok Slovenského diplomatára, ktorý ako jubilejný sväzok sa pripravoval už r. 1938 do tlače.

Archeologické oddelenie: vedie univ. prof. Dr. V. Budinský.

Lanské mimoriadne ťažké vojnové pomery zrkadlia sa i na práci v archeologickom oddelení Múzea.

Kustos dokončil svoju štúdiu o výskume na staroslovenskom rado- vom pohrebišti z mladšej doby hradištnej v Turč. Sv. Martine a v Lipt. Sv. Mikuláši. Práca vyšla v Sborníku Muz. slov. spol., roč. XXXVI—XXXVII, i osobitne ako 2. sväzok náukových spisov knižnice Slovenského národného múzea. V laboratóriu Štátneho archeologického ústavu sa rekonštruovali a konzervovali pamiatky z výskumov ústavu, určené pre Slovenské národné múzeum. V júni, júli a auguste oddelenie zúčastnilo sa na výskume Štátneho archeologického ústavu na významnom staroslovenskom mohylovom pohrebišti z doby ríše Veľkomoravskej v Skalici, na ktorom systematicky prebádalo sa ďalších 20 mohýl. V auguste a septembri všetok materiál, vystavený v oddelení, starostlivo sa zabalil a uložil v trezore a suteréne Múzea. Po oslobodení archeologické zbierky sa znova vyinštalovaly, daly sa do pôvodného stavu.

Kultúrno-historické oddelenie: vedie Dr. Mária Mariányi.

Riadny chod práce trval do 24. aug. 1944. Za ten čas zainventoval sa novozískaný materiál a pokračovalo sa v inventovaní starého, dosiaľ nezainventovaného, dovedna 1322 predmetov a 109 fotografií, týkajúcich sa hlavne výskumu Oravy, podniknutého Dr. Alžbetou Güntherovou. Z programu, určeného pre rok 1944, očistila a upravila grafický materiál a začaly sa inventovať fotografické negatívy. Zainventovalo sa 50 kusov.

Od 25. aug. 1944 do konca roku balil a uskladňoval sa výstavný materiál z kult.-historického oddelenia, z galerie, zo Štefánikovho oddelenia

Prevzaté z : *Časopis Muzeálnej slovenskej spoločnosti, roč. XXXVI-XXXVII, č. 1, s. 17-18.*

Oznamy

1/ Redakčná rada sa ospravedlňuje za nesprávne označenie ročníka Fóra archivárov, na ktoré nás upozornila pracovníčka Národného bibliografického ústavu v Martine Katarína Chovanová, za čo jej ďakuje-

me. Správne označenie ročníka z roku 2006 malo byť **XV.** (1990 – I; 1991 – II., 1992 – III., 1993 – IV., 1994 – V., 1995 – VI., 1996 – VII., 1997 – VIII., 1998 – IX., 1999 – X., 2000 – XI., 2001 – XII., 2002 – XIII., 2003 – 2004 nevychádzalo, 2005 – XIV., 2006 – XV., 2007 – XVI. ročník).

2/ Pripomíname členom SSA, že členský príspevok na rok 2007 vo výške **150,-Sk** treba uhradiť do **30. apríla 2007.** Nakoľko sa zvýšili poplatky za zasielanie platieb prostredníctvom poštových poukázok, prosíme Vás o úhradu **výlučne** bezhotovostným platobným stykom na číslo účtu: **0011482674/0900**, Slovenská sporiteľňa a.s., Suché Mýto 6, 811 03 Bratislava. V prípade platby za viacerých členov SSA z jedného archívu a jedného účtu, prosíme o vyznačenie sídla archívu (pri štátnych archívoch stačí mesto, pri pobočkách aj skratka názvu archívu) ako aj priezvisk do kolónky Správa pre prijímateľa.

V prípade platby za viacerých členov spoločnosti z jedného účtu je možné ich zoznam zaslať na e-mailovú adresu: maria.kackovicova@nbs.sk prípadne faxom alebo poštou na kontaktnú adresu hospodára SSA: Mgr. Mária Kačkovičová, Archív Národnej banky Slovenska, ul. Imrich Karvaša 1, 813 25 Bratislava (číslo tel.: 5787 3312; číslo faxu: 5787 3454). Ďalšou možnosťou platby je aj platba v hotovosti priamo u hospodárky SSA. Tu je potrebné telefonicky vopred dohodnúť termín odovzdania členských príspevkov. Súčasne vyzývam tých kolegov, ktorí majú nedoplatky za uplynulé roky, aby si vyrovnali aj tieto podlžnosti. Nejasnosti ohľadne nedoplatkov je možné zistiť u hospodárky SSA.

3/ Príspevky do Fóra archivárov naďalej zasielajte na e-mail adresu Lucia.Krchnakova@suba.vs.sk

4/ Naďalej sledujte vynovenú webovú stránku www.archivar.sk, kde nájdete aj aktuálne informácie.

Kolegovia a kolegyně, podporte svojimi 2 % z dane činnosť Spoločnosti slovenských archivárov. Bližšie informácie a príslušné tlačivo sa nachádzajú na našej webovej stránke.

Mimoriadne pracovné jubileum Alžbety Liščákovej

Začiatkom roka, 3. januára 2007, si pracovníčka Štátneho archívu v Levoči Alžbeta Liščáková, pripomenula 45 rokov odo dňa, keď v roku 1962 začala pracovať v uvedenom archíve. Pripomenula si to akiste len sama, veď kto by u nás sledoval podobné pracovné výročia bežných radových zamestnancov, včítane archivárov? A predsa, vydržať 45 rokov na jednom pracovisku, takmer bez jedinej maródky, je skutočne zriedkavé. Alžbeta Liščáková začala pracovať v archíve krátko po maturite. Hneď na začiatku sa jej ušlo prepisovanie mnoho desiatok strán sprievodcu po archíve, ktorého vydanie sa vtedy pripravovalo. Aj archív bol vtedy pre mnohých súčasných mladých archivárov v nepredstaviteľnom stave. Depoty boli plné zaprášených písomností, na ktoré takmer 100 rokov nik ani nesiahol, v zime tam bolo aj -10° C a vtedajší nadriadení nám na to dali prešivané bundy vyradené SNB. O teplej vode na umývanie rúk sa ešte nedalo hovoriť, dokonca aj upratovačka, ktorá upratovala na stanici SNB, chodila do archívu len raz za dva týždne, pri čom bolo treba kúriť do kachľovej pece. To všetko mladé dievča neodradilo, zapojilo sa do pracovného procesu

a osvojilo si metodiku archívnej práce. Fascikle prenášala z miestnosti do miestnosti, triedila ich, neskôr aj inventarizovala. Osvojila si samoštúdiom maďarčinu i nemčinu, takže mohla pracovať na mnohých zložitých fondoch, najmä na časti Spišskej župy, na služnovských úradoch, zúčastnila sa usporiadania a inventarizovania veľkých fondov Krajského súdu v Levoči i Štátneho zastupiteľstva v Levoči (vrátane tzv. katalógov písomností RH a KSČ), retribučných súdov a spracovala mnohé iné. Početné a kvalitné inventáre sú svedectvom jej poctivej práce. Okrem toho však sa jej ušla aj evidencia fondov, evidencia prírastkov a úbytkov, evidencia pôžičiek a dlhé roky bola a dosiaľ je vedúcou bádateľne. Pri tom desaťročia aj vyberala a zakladala spisy, lebo manipulační pracovníci boli zrušení. Akoby to nebolo dosť, mnoho rokov písala kroniku archívu, a keď archív získal bohatý knižný fond, ujala sa aj spracovania knižnice, hoci úradne vtedy nebolo možné vytvoriť pre archív s vyše 40 000 zväzkami kníh systemizované miesto knihovníka. Na solídnej odbornej úrovni skatalogizovala okolo 30 000 zväzkov z veľkej časti cudzojazyčnej literatúry, ktoré sú bádateľmi hojne využívané. Pracovitosť sa u nej snúbi so svedomitosťou. Betka Liščáková nebola publikačne činná. Ponechávala to kvalifikovaným kolegom. Na druhej strane svojím prehľadom o fondoch a nezištnou odbornou radou pomohla na svet desiatkam vedeckých prác historikov, archivárov či študentov, z ktorých mnohé by bez jej pomoci neboli vznikli, alebo neboli by dosiahli tú úroveň, ktorú majú. Bádatelia v Štátnom archíve v Levoči za všetky tie roky vedia o čom hovorím. Iste by sa dalo hovoriť viac. Ale *sapienti sat*. Ako jej bývalý kolega a občas aj šéf si považujem za svoju povinnosť sa jej, ale aj jej ostatným kolegom a kolegyniam spomedzi radových archivárov, za to všetko poďakovať a vysloviť im všetkým svoj rešpekt a hlbokú úctu.

Ivan Chalupecký

Naši jubilanti

Január

PhDr. Božena Malovcová

Február

PhDr. Ján Šulavík

PhDr. Jana Kurucárová

Marec

Miroslav Tököly

FÓRUM ARCHIVÁROV

Vydáva Spoločnosť slovenských archivárov

Redakčná rada: Lucia Krchnáková, Oľga Kvasnicová,

Radoslav Ragač, Juraj Roháč, Gábor Strešňák

Technická úprava: ŠÚBA

Povolilo: MK SR 1472/96

Príspevky neprešli jazykovou korektúrou a za ich obsah zodpovedajú autori.